

УДК 73.071.1

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/75-3-18>**Борис ШЕРЕМЕТА,**

orcid.org/0000-0002-9060-3977

аспірант кафедри сакрального мистецтва
Львівської національної академії мистецтв
(Львів, Україна) sheremetaborysart@gmail.com

ІДЕЇ ТА ПРИЧИНИ ЗВЕРНЕННЯ ДО ОБРАЗУ ІСУСА ХРИСТА У СТРАСНОМУ ЦИКЛІ АВТОРСТВА БОГДАНА СОРОКИ ТА РОМАНА ЗІЛІНКА

У дослідженні розглянуто образ Ісуса Христа в ліногравюрному циклі Богдана Сороки «Страсті Христові» (1994 р.) та в іконописному проєкті Романа Зілінка «Земля» (2022 р.). Увага спрямована на вивчення мотивів звернення митців до страждань Месії. Звідси постає проблема дослідження, що полягає у з'ясуванні причин та ідей звернення митців до страсної тематики. Актуальність дослідження обумовлюється історичною складовою нашого минулого й сьогоденнішніми воєнними подіями на теренах України. Водночас активною рефлексією на ці події мистецьких інституцій та окремих художників. Одним із ключових мотивів символічної іконографії подвигу сучасних українських героїв стає порівняння, інколи відкрите, інколи асоціативне, їхнього образу з образом Ісуса Христа та Його жертви. Розглянуто композиції авторів та досліджено їхні стилістичні особливості, якими наділяється образ Ісуса Христа та сцени Його страстей. У статті використано теорії Пауля Тілліха та Мартіна Гайдеггера, які говорять про силу християнської віри та вагу комунікації між людьми категоріями віри. Окремо зосереджено увагу на семіотичних методах дослідження Роланда Барта й Чарльза Пірса, як основного засобу вивчення й аналізу образу Ісуса Христа в Страсному циклі художників. З'ясовано, що у творчості Р. Зілінка звернення до образу Христа у Страстях спричинене сучасною кровопролитною російсько-українською війною, у творах Б. Сороки зумовлене подіями відродження незалежної України у 1990-х рр. В обох художників йдеться про проблеми розвитку незалежної України, становлення її національної ідентичності. У статті використовується контекстуальний, описовий та порівняльний метод дослідження для з'ясування причини звернення митців до Страсного циклу. Для аналізу ідей авторів застосовується формальний, іконографічний та іконологічний метод дослідження.

Ключові слова: Богдан Сорока, Роман Зілінко, Страсний цикл, іконопис, ікона, образ Ісуса Христа.

Borys SHEREMETA,

orcid.org/0000-0002-9060-3977/

Graduate student at the Department of Sacred Art
Lviv National Academy of Arts
(Lviv, Ukraine) sheremetaborysart@gmail.com

IDEAS AND REASONS FOR REFERRING TO THE IMAGE OF JESUS CHRIST IN THE PASSION CYCLE BY BOHDAN SOROKA AND ROMAN ZILINKO

The study examines the image of Jesus Christ in Bohdan Soroka's linocut cycle *The Passion of the Christ* (1994) and in Roman Zilinko's iconographic project *Earth* (2022). Attention is focused on the study of the motives behind the artists' appeal to the suffering of the Messiah. This raises the problem of research, which is to find out the reasons and ideas behind the artists' appeal to passionate themes. The relevance of the study is determined by the historical component of our past and the current military events in Ukraine. At the same time, art institutions and individual artists are actively reflecting on these events. One of the key motifs of the symbolic iconography of the exploits of contemporary Ukrainian heroes is the comparison, sometimes open, sometimes associative, of their image with the image of Jesus Christ and His sacrifice. The authors' compositions are analysed and their stylistic features, which are endowed with the image of Jesus Christ and the scenes of His Passion, are studied. The article uses the theories of Paul Tillich and Martin Heidegger, who speak about the power of Christian faith and the importance of communication between people in terms of faith. Special attention is paid to the semiotic research methods of Roland Barthes and Charles Peirce as the main means of studying and analysing the image of Jesus Christ in the Passion cycle of the artists. It was found that in the works of R. Zilinko the appeal to the image of Christ in the Passion is caused by the current bloody Russian-Ukrainian war, while in the works of B. Soroka it is caused by the events of the revival of independent Ukraine in the 1990s. Both artists are concerned with the problems of the development of independent Ukraine and the formation of its national identity. The article uses contextual, descriptive and comparative research methods to find out why the artists turned to the Passion cycle. The formal, iconographic and iconological research methods are applied to the analysis of the authors' ideas.

Key words: Bohdan Soroka, Roman Zilinko, Passion cycle, iconography, icon, image of Jesus Christ.

Постановка проблеми. Двоє різних на перший погляд художників налічують у власному доробку серії робіт на тему Страсного циклу. Богдан Сорока створює серію робіт під назвою «Страсті Христові» в 1990-х рр. Його Страсний цикл налічує 12 сцен. Роман Зілінко у 2022 році презентує проєкт під назвою «Земля», який присвячений страсній тематиці. Він налічує 11 сцен. Якщо досліджувати творчість авторів біографічним методом, то небагато спільного можна віднайти між ними. Об'єднувальною складовою творчості художників є звернення до Страсного циклу та до постаті Ісуса Христа. Обидва митці залишають текстовий коментар до своїх серій робіт. Обоє глибоко замислюються про особу Ісуса Христа, відтворюючи Його у свій індивідуальний спосіб. Ми ставимо питання: як і чому художники через релігійні образи та мотиви, зокрема, найбільш драматичний євангельський образ Христа у страстях, передають ідеї свого світосприйняття та реагують на виклики сучасності.

Аналіз досліджень. Досліджено публікації, які розкривають схожого напрямку теми. Також взято до уваги окремі статті, згадки, що присвячені творчості двох авторів. Про творчість Богдана Сороки у своїх працях не один дослідник. Серед них О. Голубець, Р. Яців, М. Ваврух, Т. Козирева, Т. Шепеть, В. Неборак. Саме з останнім з низки авторів у 2008 році Б. Сорока випускає спільний каталог творів з серії «Страсті Христові». Окремо до кожної сцени В. Неборак пише віршовані рядки, які у своєму прочитанні додають ще більшої змістовності та глибини думки сценам Страсного циклу (Сорока, 2008: 1–26). Загалом кожен з авторів виділяє постать митця, як неординарну гостру особистість з відчуттям мистецтва та власної художньої індивідуальності в ньому. Відзначає його належність до шістдесятників, де протестні настрої також помітні у творчому доробку автора.

Слід зауважити, що художня пластика автора, запозичена з народного мистецтва. Це добре можна помітити на його різних серіях робіт, «Українська міфологія», «Емблеми та символи», «Фольклорні мотиви». Головна особливість в тому, що персонажі зодягнені в народний одяг. Також на це вказує Т. Шепеть. В 1969 році Б. Сорока створює свої перші лінорити. Його першими кроками стали ілюстрації до поезії І. Калинця «Відчинення вертепу». Також у доробку художника можна ілюстрації до творчості Л. Українки, В. Стефаника, Т. Шевченка. З життєпису художника випливає, що кристалізація його пластики відбулася в 1973 (Шепеть. 2017: 247–263). Окремо потрібно сказати, що тут особливістю є контраст кольо-

рів. У своїх ліногравюрах автор протиставляє між собою різні відтінки, без плавних переходів кольорів. Самі ж фігури людей продемонстровані ніби з театральної вистави ляльок.

Не обділеною увагою дослідників, також відзначається постать митця Романа Зілінка. Про автора загадують у статтях В. Ваславська-Панас, Х. Лукашук, А. Золотнюк. Низка названих авторів зазначають про особливий внесок автора у мистецтво народної ікони. Виокремлюючи його творчість, як експерименти з народною іконою, звідки автор доволі виразно запозичує іконописну пластику. Водночас дослідники оповідають про його студентський та творчий шлях. Про перші спроби написання ікон та перші виставки. Варто відзначити, що сам митець окрім того що пише ікона, займається також активною кураторською та галерейною діяльністю.

Однією з недавніх кураторських робіт Р. Зілінка є проєкт художника В. Кауфмана «Рани» (URL: <https://lvivskansen.org/vystavky/vidkryttya-instalyacziyi-vlodka-kaufmana-rany-u-lvivskomuskanseni/>). Доволі сильно цей проєкт художника перегукується з проєктом «Земля Романа Зілінка». Адже В. Кауфман акцентує в ньому на пам'яті про загиблих і нагадує про трагічність війни та її наслідки для суспільства. В якійсь мірі це співставно з ідеєю проєкту «Земля», оскільки митець також роздумує в контексті війни, втім через іконографію страстей Христових.

Для ширшого окреслення причин та ідей, що обумовлюють художники у своїх Страсних циклах, до уваги взято теорії різних філософів, науковців, дослідників. Йдеться про Мартіна Гайдеггера, що розвинув у своїх дослідженнях концепцію «іншого та іншості», як певної фундаментальності для розуміння нашої відповідальності перед світом та іншими людьми. Також про Пауля Тілліха, який у свої працях інтерпретує Страсний цикл як відображення процесу динаміки віри. Наголошується, що страждання Ісуса Христа є суттєвим елементом віри. Оскільки страждання Месії пробуджують в нас пам'ять про те, що віра є болісним процесом, пов'язаним з втратою сили у нею і зміною у ставленні до неї. Окрім цього в статті береться до уваги теорія Роланда Барта, який зазначав у своїх працях про відсутність авторства та належності твору художникові, який закінчив цей твір писати. На його думку, після того як автор закінчив писати свій твір, він йому більше не належить. В цей момент твір починає належати мистецтву.

Мета статті. Розкрити причини звернення митців Богдана Сороки та Романа Зілінка до образу

Ісуса Христа в Страсному циклі та з'ясувати, які ідеї заклали художники в цей образ.

Виклад основного матеріалу. Євангельські страсті Ісуса Христа стали основою та підґрунтям для роздумів, інтерпретацій та переосмислення в різних контекстах. Ідеї, які є вираженими та прихованими у страсних сюжетах Христа, часто можна розкривати та пояснювати в контексті реальних історичних подій, які переживав чи переосмислював художник. Орест Макоїда у роботі «Богословське тлумачення страстей Христових: символіка та зміст» зазначає, що на митця можуть впливати історичні обставини. Вони диктуються часом в якому живе художник і можуть зумовлювати його звернення до страсних сцен (Макоїда, 2011: 11–16). Кожен твір має причини, які сприяли його появі. Так, наведемо приклад відображення наслідків війни в серії офортів «Лихоліття війни» Франциска Гойї (1810–1818). Художник передав криваві реалії війни Іспанії з Наполеоном, які відбувалися на вулицях та в домівках іспанців. Водночас відомим в мистецтві є випадок, коли Пабло Пікассо відобразив трагедію війни у своєму творі «Герніка» (1937 р.). Митець відтворив у роботі момент раптового воєнного нападу на маленьке місто в Іспанії та жахиття людей, які постраждали від ракетного бомбардування. Оглядаючи такі приклади стає зрозумілим що значущі історичні обставини мають безпосередній вплив на художників. Не винятком тут є творчість Богдана Сороки та Романа Зілінка

Звертання до християнської тематики часто диктується історичними подіями, або сучасними обставинами часу в якому перебуває художник. Прикладами авторів, що проводять аналогію між Страстями Христа та подіями, які переживає сучасне суспільство є Богдан Сорока та Роман Зілінко. Звернення до Страсного циклу є особистим переживанням авторів. Двоє митців зображують жертвний образ Ісуса Христа, що смиренно й відповідально приймає свою місію. На думку Мартіна Гайдеггер поняття відповідальності перед іншими і її значення в житті людини є умовою існування людей, як особистостей. Людина взаємодіє й комунікує з іншими людьми у християнській вірі (Гайдеггер 2015: 460).

Найпершим слід вказати про основну складову причин, які зумовили звернення Богдана Сороки та Романа Зілінка до Страсного циклу. Тут основоположним є історичні причини, з якими зіштовхнулася наша країна. У випадку Богдана Сороки події, які зумовили його звернення носять в собі характер внутрішньо культурних та політичних. На думку Ореста Голубця наприкінці 90-тих

років мистецтво перестає шукати ідеали краси. В цій ситуації розпочинається певний бунт, що пов'язаний з бажанням мистецтва зайняти певну протестну роль. Автор посилається на думку французького філософа і культуролога Ж. Бодрійя. Зазначається, що такий етап є певним кінцем мистецтва у звичному для нас розумінні краси. Через появу постмодернізму воно немовби існує.

Втім образи цього минулого мистецтва є об'єктами, які віднаходять звучання подекуди з іронією і насмішкою. Художники починають критикувати та долучатися до вияву недовіри ситуації, що формується у суспільному просторі (URL: <https://www.facebook.com/orest.holubets/posts/pfbid0dpQnna29ijY6aJ8dNZgoytP1mcJx6iemjFXYjnzfFei8a1kU3QNkTfoF4zLHvzfNl>). Такого напрямку міркування формують уявлення, в якому образи, які втілюють автори у своїх творах наділяються ними особливим внутрішнім змістом. Вимальовується модель, де художник сформувавши ідею твору використовує образи минулого мистецтва, для втілення цієї ідеї. Близький цьому приклад – серія робіт «Страсті Христові» авторства Богдана Сороки. Б. Сорока створює свою серію робіт «Страсті Христові» в 1990-х рр. У нього кожна сцена наповнена іронічним, алегоричним, місцями похмурым змістом. Як майстер ліногравюри, митець доволі часто у своїх творах звертався до народних мотивів. Тож, можна вважати, пластику та стилізацію серії «Страсті Христові» він перейняв саме звідтам. До цієї серії робіт входять 12 сцен: «Несіння хреста», «Селянин допомагає нести хрест», «Падіння під хрестом», «Після Бичування», «Бичування», «Прибивання до хреста», «Розіпніть його», «Підняття хреста», «Розп'яття», «Зняття з хреста» «Оплакування», «Несуть тіло». Аналізуючи Страсний цикл Богдана Сороки одразу можна помітити, що в кожній сцені присутній натовп людей з різною мімікою обличчя. Досліджуючи цей момент з позиції традиційної іконографії сюжетів, потрібно вказати, що це не підлягає звичному поясненню. Натомість це є аргументом вважати, що образи людей це символічні та алегоричні міркування автора. Він намагається окреслити різнобарв'я тогочасного суспільства у різних його проявах. У сцені «Селянин допомагає нести хрест» автор уникає імені селянина. Втім звертаючись до Євангельських текстів, зрозуміло що йдеться про Симона з Кірені (від Луки 23:26), (від Марка 15:21), (від Матвія 27:32). Звернути увагу потрібно також на сцену «Розп'яття». Увага глядача в першу чергу спрямовується на групу людей, яка глузує з розп'ятого Спасителя. Створюється враження, що вони наповненні злістю, сміхом, огидою до Христа. Емоції Богдан Сорока

майстерно передає на ликах персонажів. Такого роду приклади, є свідчення, що художник не йде шляхом іконографічного повторення. Натомість намагається залишатися в рамках іконографічного трактування, змінюючи тільки акценти сприйняття. Звідси звернути увагу потрібно також на загальне тональне вирішення композиції. Адже помітним є різкість та гострота сцен, як подається через переходи білого та чорного кольорів. Саме ці два відтінки автор застосовує у всіх сценах серії «Страсті Христові». Може здатися, що така скупа кольорова гама не притягує значної уваги. Натомість саме лаконічність і відвертість білого та чорно кольору надають переконливості композиціям і тримають на собі фокус уваги.

Сам митець так пише про цю серію робіт: «Задаю собі питання, чи можливо сьогодні розпі'яти Христа? Чи хоч трошки ми змінилися? Чи зробили б ми якусь спробу спротиву? Чи сьогодні знову байдуже спостерігатимемо як розпинають тих, які приносять себе в жертву заради інших? Чи сьогодні також стоятиме вузьке коло людей біля Того, кого знімають з Хреста? І лише одиниці які оплакують?» (Сорока, 2008: 1). З слів митця можна сформулювати думку про те, що він переповнений риторичними питаннями, які є наболілими проблемами цього часу. Роланд Барт у своїх дослідженнях вказував на те, що художній твір має певну кількість прихованих значень. (URL: <https://archive.org/details/literaturoznachat2/page/n412-413>).

Звідси можна припустити, що відповіді на ці питання є прихованими значеннями. Доречним вважати, що сам автор намагається шляхом звернення до Страсного циклу віднайти відповіді на свої питання. Конкретизуючи на кожній сцені окремо автор немов намагається продемонструвати весь похмурий настрій, що домінує в даній історичній площині. Варто зауважити, що Україна 1990-х рр, як країна колишнього Радянського Союзу, стикалася зі економічними, політичними, та соціальними викликами. Цей час припадає на процес відродження та утвердження держави України. Заразом відверто постає питання її культурного розвитку, як незалежної країни. Українська традиція починає поступово формуватися на руїнах радянської спадщини. Втім, на жаль, цей процес не відбувається швидко. Він ознаменовується часом розрухи й зубожіння простого населення. Такі події не залишаються поза увагою Б. Сороки.

Проблематика цього періоду зчитується з ликов людей, які оточують Месію у кожній сцені Страсного циклу. Водночас у кожного персонажа є своя

характерна міміка обличчя. Таке різноманіття емоцій людей сильніше підкреслює відсутність єдності й цілісності того часу, в якому перебувала Україна. Звідси є зрозумілим, що таке суспільство підвладне пропаганді та маніпуляціям на абсолютно різні теми. Виникає думка про те, що дана серія робіт Богдана Сороки, є прикладом такої маніпуляції суспільством. Воно підвладне будь яким ідеям та їх втіленню. В даній ситуації йдеться про бажання розпінути Ісуса Христа, засудити. Люди виступають у ролі виконавці та втілювачів ідеї, яка насаджена. Замислитися потрібно про те, що реакція суспільства на негаразди в державі є поштовх до зародження кризи людських цінностей. В цій площині актуальними є питання людського гріха. Однак потрібно обмірковувати питання про те, чи це свідомий чи не свідомий гріх. Адже тут йдеться про те, чи дійсно люди переконані у правоті цих дій по відношенню до Ісуса Христа. В окремих сценах Богдана Сороки, можна зустріти образи людей, які немов співчують Ісусові Христові. Це є свідченням переживання людей, щодо трагедії, яка відбувається.

Якщо досліджувати постать Ісуса Христа виникає міркування, що він перебуває у ролі засудженої жертви. Водночас доволі акцентовано зчитується мученицький характер постаті Ісуса Христа. Спаситель немов приймає на собі знущання й засудження тогочасного суспільства. Натомість не прослідковується бажання автора продемонструвати фізичні страждання Ісуса Христа. Якщо зважити на кожну сцену окремо, уваги спрямовується виключно на групу людей. Звідси формується думка, що ідея автора полягає у відображенні Ісуса Христа, як колективно засудженої людини. Применшується увага на його фізичних стражданнях та мученицькій смерті.

Отже, окреслюючи причини звернення Богдана Сороки, потрібно зауважити, що вони мають історичне підґрунтя. Йдеться про загальні події 1990-х рр. в Україні. Митець намагається висвітлити проблематику цього часу через іконографічну призму. Звідси ідея постаті Ісуса Христа полягає у Його жертвній місії. Втім не в образі жертви, а в образі засудженої людини суспільством.

Постать Романа Зілінка досить відома у колі іконописців Львова. Серед них автора вирізняє його манера письма. Адже тяжіє вона до пластики ікони на склі. Саме вона стала базою, яка зародила корені для подальшої творчості автора у іконописі. Роман Зілінко у проєкті «Земля» представляє серію робіт на тему Страсного циклу. Вона налічує 11 сцен: «Молитва в Гетсиманському Саду»,

«Поцілунок Юди», «Бичування», «Падіння під хрестом», «Плат Вероніки», «Сумуючий Христос», «Розп'яття», «Марія оплакує сина», «Христос у гробі», «Воскресіння», «Христос у терновому вінку». На перший погляд, оглядаючи роботи автора не виникає міркування, що там закладена глибока концепція та роздуми про війну в Україні. Натомість митець коментує свою серію так: «Цей проект не про землю. Земля є домом, поживою, метою, життям... Земля є нашою перспективою, куди, зрештою, повернемося... І земля є свідком від початку. Цей проект про Страсті. Я його не придумував, він виникав як реакція. Тоді минуло п'ятдесят днів від смерті товариша, почалася велика війна. І з'явилося так багато болю: свого, рідних, чужого (вже тепер теж власного)... Об'єднуємося в стражданні. Як Христос із нами. Зійшов на землю, став людиною, страждав, був похований і... воскрес на третій день... Христос як ми, ми як Христос... До того часу як буде Земля, доти об'єднуватиме нас страждання... До того часу, як не буде нової Землі, нового Неба...» (URL: <https://iconart-gallery.com/uk/exhibitions/by-id/20>). Такі роздуми автора нашоувують на розуміння, що спільне переживання воєнних страждань України відображає зв'язок між стражданнями Ісуса Христа та стражданнями українського народу під час війни. Спільне переживання страждань є спільним фактором, що об'єднує індивідуальний та колективний досвід людства. Водночас автор втілює таку концепцію у взаємодії з релігійними символами та сучасними соціокультурними реаліями. Завдяки цьому, автор викликає емоційну та інтелектуальну реакцію у суспільства. Окрім цього спільне переживання страждань створює середовище у якому виникає співчуття, взаєморозуміння та солідарність людей одне до одного.

Можна вважати, що такий проект як «Земля» Романа Зілінка має важливі наслідки для релігійних та культурних перспектив. Разом з цим проект сприяє сучасному розумінню Страсного циклу Ісуса Христа через призму російсько-української війни. Також зрозумілим є факт, що російсько-українська війна, яка триває з 2014 року, є головною причиною звернення художника до теми страстей. Саме від 2014 року українське суспільство вчиться жити у воєнній реальності. Гостріше це питання постало після 2022 року. Адже війна переросла в більш криваві та бездушні події. Значущими постають питання про ціну людського життя, його значення під час війни, комунікацією між людьми та інші. Поза увагою така проблематика не залишається в мистецьких інституціях, або в окремих проектах художників. В даному

випадку автор порушує проблему страждань та болю, де земля є головним свідком цих подій. З цієї позиції ми замислюємось про невимовну силу Ісуса Христа, який зумів витримати не людські страждання і віддати себе заради спасіння інших. Поль Тілліх у своїй теорії вказує, що події Страсного циклу є шляхом зміцнення та розвитку християнської віри. Людина проживає своє життя через різні життєві випробування. Водночас розвиває відданість Богові та стає здатною до самопожертви заради нього. Звідси можна сказати, що війна є страсним шляхом, яким ми маємо пройти у єдності суспільства.

Якщо детальніше зосереджувати уваги на постаті Ісуса Христа, то в даному Страсному циклі автора представляє Його страждальний образ. Образ мученика, який потерпає від невимовних страждань. Варто звернутися до слів мистецтвознавиці, викладачки кафедри богослов'я УКУ та колеги Романа Зілінка Марії Цимбалісти. На її думку образ Ісуса Христа наповнений безлічно різноманітних та складних людських почуттів і емоцій в кожній сцені окремо: «...А що ж там? – описує Марія Цимбаліста виставку. – Щось дуже знайоме, там Бог відкриває нам своє Обличчя в терновому вінку як в короні – це ж «Vera Icona» / «Правдива Ікона» і, водночас, це «Esse Homo!» / «Ось Людина!». Відтак ми пригадуємо все, що було, і бачимо все, що є: відчуття зраженості / Поцілунок Юди; самотності / Молитва в Гетсиманському Саду; слабкості / Падіння під Хрестом; болю / Розп'яття; втрати / Марія оплакує Сина; жертвовності / Христос у гробі; смилівості / Жінки Єрусалимські; роздумів / Сумуючий Христос; надії / Воскресіння...» (URL: https://risu.ua/svyati-yaki-ne-usmihayutsya-vistavka-romana-zilinka-zemlya_n130517). Зі слів авторки формується міркування, що в кожній роботі з серії Р. Зілінка образ Ісуса Христа залежить від самого характеру сцени.

Окремо слід розглянути вплив та місце землі у даній концепції автора. Присутність її як свідка події, автор відтворює у кожній сцені. Надаючи їй чорного кольору та фактурного об'єму глядач звертає увагу на неї в кожній сцені. З цієї позиції можна провести паралель між стражданнями Ісуса Христа в кожній сцені та землею. Таку думку набуває сили у зв'язку з теорією філософа М. Шиллера. Він досліджував у своїй роботі емоційний досвід людини як основу її сприйняття світу (Шилер 1996: 9–30). Відтак, у контексті образу Ісуса Христа в Страсному циклі значення землі означає тіло Ісуса Христа й символ болю та Його страждання. Земля, як свідок цього страж-

дання, може слугувати певною формою тіла і свідчити про біль та страждання України під час війни. Доцільно обміркувати, що земля є знаком, який символізує пам'ять про страждання. Беручи до уваги семіотичний аналіз Чарльза Пірса, можна стверджувати, що земля є індексним знаком страждань (Шепетяк 2014: 130–136). Водночас вона є символічним знаком життя, яке дарує та знаком смерті, що приймає нас після життя.

Отже, можна стверджувати, що головною причиною звернення художника Романа Зілінка до Страсного циклу є російсько-українська війна. Ідея образу Ісуса Христа формується у спільному зв'язку з образом Землі, як свідка подій. Христос постає у ролі мученика, який приймає на собі невимовний біль. Страсні муки Христа автор на пряму зіставляє зі стражданнями українського народу під час війни.

Висновки. Причинами звернення обох митців до образу Ісуса Христа в Страсному циклі є исто-

ричні та сучасні воєнні події. Досліджено, що значні історичні обставини суспільно-культурного життя та сучасної російсько-українською війни пробудили у творчість авторів екзистенційні міркування. Завдяки аналізу цитат авторів встановлено, що саме історичні причини та їх перепиті вплинули на формування образу Ісуса Христа в Страсному циклі Б. Сороки та Р. Зілінка. Для двох авторів фігура Ісуса Христа використовується як символ власного пошуку сенсу в цих історичних обставинах. Постає Христос у серіях робіт авторів співставна з образом людини, яка піддається засудженню та стражданням. Кристалізується в обох авторів образ жертви та мучеництва з своїми характерними ознаками. Водночас з'ясовано, що образ Ісуса Христа для авторів, це спосіб пропагувати важливі теми, які стосуються суспільства. У випадку Богдана Сороки це образ засудженого мученика. В Романа Зілінка це страждальний образ жертви, яка відображає біль українського народу через війну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Віднайдення мови ікони. *Збруч*. URL: <https://zbruc.eu/node/101983> (дата звернення: 18.03.2024).
2. Гайдеггер Мартін. Буття та час. Київ: Академічний проєкт, 2015. 460.
3. Култаєва М. Макс Шелер, Сутність моральної особистості. Київ : Ваклер. Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями., 1996. С. 9–30.
4. Макоїда О. Богословське тлумачення теми Страстей Христових: символіка та зміст. «Християнська сакральна традиція: віра, духовність, мистецтво» : Матеріали IV Міжнар. наук. конф., м. Львів. Львів, 2011. С. 11–16.
5. Подолати бар'єр ікони. Як Роман Зілінко робить святих ближчими. *Твоє Місто – твоє телебачення*. URL: https://tvoemisto.tv/exclusive/podolaty_barier_ikony_yak_roman_zilinko_robty_svyatyh_blyzhchymy_90100.html (дата звернення: 13.04.2024).
6. Роман Зілінко «Земля» | ICONART | Галерея сучасного сакрального мистецтва. *ICONART | Contemporary Sacred Art Gallery*. URL: <https://iconart-gallery.com/uk/exhibitions/by-id/20> (дата звернення: 25.05.2024).
7. Роман Зілінко: Коли ти щасливий... *Збруч*. URL: <https://zbruc.eu/node/16553> (дата звернення: 17.03.2024).
8. Сорока Б. Графіка : Каталог. Київ : Держ. музей Т. Г. Шевченка у Киє., 1990.
9. Сорока Б. Спогади. Львів : Сполом, 2014.
10. Сорока Б., Неборак В. Графіка. Поезія. Львів, 2008. 22 с.
11. Стоян С. Мистецтво та війна: специфіка художніх трансформацій. *Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2022. № 23. С. 119–124.
12. Шепетяк Т. Національна специфіка графічних аркушів традиційно-побутової та історичної тематики 1980 – 2015-х років. *Вісник ЛНАМ*. 2017. № 32. С. 247–263.
13. Шепетяк О. Класифікація знаків у семіотиці Чарльза Пірса. *Інституту суспільства Київського університету імені Бориса Грінченка*. 2014. С. 130–136.

REFERENCES

1. Vidnaidennia movy ikony. [Language discovery icon] Zbruch. URL: <https://zbruc.eu/node/101983> (data zvernennia: 18.03.2024). [in Ukrainian].
2. Haidehher Martin. Buttia ta chas [Being and time]. Kyiv: Akademichnyi proekt, 2015. 460. [in Ukrainian].
3. Kul'taieva M. Maks Sheler, Sutnist moralnoi osobystosti [Max Scheler, The Essence of the Moral Personality]. Kyiv : Vakler. Suchasna zarubizhna filosofia. Techii i napriamy., 1996. S. 9–30. [in Ukrainian].
4. Makoida O. Bohoslovske tлумachennia temy Strastei Khrystovykh: symbolika ta zmist. [Theological Interpretation of the Passion of Christ: Symbolism and Meaning] «Khrystyianska sakralna tradytsiia: vira, dukhovnist, mystetstvo» : Materialy IV Mizhnar. nauk. konf., m. Lviv. Lviv, 2011. S. 11–16. [in Ukrainian].
5. Podolaty barier ikony. Yak Roman Zilinko robty sviatykh blyzhchymy How Roman Zilinko makes the saints closer]. Tvoie Misto – tvoie telebachennia. URL: https://tvoemisto.tv/exclusive/podolaty_barier_ikony_yak_roman_zilinko_robty_svyatyh_blyzhchymy_90100.html (data zvernennia: 13.04.2024). [in Ukrainian].
6. Roman Zilinko «Zemlia» [“Earth”] | ICONART | Halereia suchasnoho sakralnoho mystetstva. ICONART | Contemporary Sacred Art Gallery. URL: <https://iconart-gallery.com/uk/exhibitions/by-id/20> (data zvernennia: 25.05.2024). [in Ukrainian].

7. Roman Zilinko: Koly ty shchaslyvyi...[When you are happy...]. Zbruch. URL: <https://zbruch.eu/node/16553> (data zvernennia: 17.03.2024). [in Ukrainian].
8. Soroka B. Hrafika [Graphics] : Kataloh. Kyiv : Derzh. muzei T. H. Shevchenka u Kyie., 1990. [in Ukrainian].
9. Soroka B. Spohady [Memories.]. Lviv : Spolom, 2014. [in Ukrainian].
10. Soroka B., Neborak V. Hrafika. Poeziia [Graphics. Poetry]. Lviv, 2008. 22 s. [in Ukrainian].
11. Stoian S. Mystetstvo ta viina: spetsyfika khudozhnykh transformatsii [Art and War: Specifics of Artistic Transformations]. Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. 2022. № 23. S. 119–124 [in Ukrainian].
12. Shepet T. Natsionalna spetsyfika hrafichnykh arkushiv tradytsiino-pobutovoi ta istorychnoi tematyky 1980–2015-kh rokiv [National peculiarities of graphic sheets of traditional household and historical themes of the 1980-s–2015-s]. Visnyk. LNAM. 2017. № 32. S. 247–263 [in Ukrainian].
13. Shepetiak O. Klasyfikatsiia znakiv u semiotytsi Charlza Pirsra [Classification of signs in the semiotics of Charles Peirce]. Instytutu suspilstva Kyivskoho universytetu imeni Borysa Hrinchenka. 2014. S. 130–136 [in Ukrainian].

«Розіпніте його»

Бичування

Після бичування

Падіння під хрестом

Селянин допомагає
нести хрестІсус вдруге падає
під хрестом

Прибавання до хреста

Підняття хреста

Розп'яття

Зняття з хреста

Несуть тіло

Оплакування

Іл. 1. Богдан Сорока, «Страсті Христові», 1990-ті, лінорит, 18x22 см

Ессе Номо

Молитва в Гетсиманському Саду

Поцілунок Юди

Сумуючий Христос

Бичування

Падіння під Хрестом

Розп'яття

Марія оплакує Сина

Христос у гробі

Жінки Єрусалимські

Воскресіння

Іл. 2. Роман Зілінко «Земля», 2022 рік, дошка, акрил, земля, 30x40, см (найменший розмір), 110x50 см (найбільший розмір)